

Date: 29th September-2026

SUN'YI INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING IJTIMOIIY-HUQUQIY JIHATLARI

Nizomiy nomidagi O'zMPU Tarix fakulteti

"Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Valiyeva Adiba Alisherovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining jamiyat hayotidagi o'rni, uning ijtimoiy va huquqiy jihatlari hamda ushbu texnologiyalardan foydalanish jarayonida yuzaga keladigan muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, sun'iy intellektning ta'lim, iqtisodiyot, tibbiyot va davlat boshqaruvi sohalariga ta'siri yoritilib, undan foydalanishni huquqiy tartibga solishning ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish va fuqarolarning raqamli savodxonligini oshirish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar, axborot xavfsizligi, huquqiy tartibga solish, inson huquqlari, raqamli iqtisodiyot, innovatsiyalar.

Abstract: This article analyzes the role of artificial intelligence technologies in society, its social and legal aspects, and the problems that arise in the process of using these technologies. It also highlights the impact of artificial intelligence on the fields of education, economics, medicine, and public administration, and reveals the importance of legal regulation of its use. According to the results of the study, the need to improve legal mechanisms and increase the digital literacy of citizens for the effective use of artificial intelligence is substantiated.

Keywords: artificial intelligence, digital technologies, information security, legal regulation, human rights, digital economy, innovations.

Аннотация: В данной статье анализируется роль технологий искусственного интеллекта в обществе, её социально-правовые аспекты, а также проблемы, возникающие в процессе использования этих технологий. Также освещается влияние искусственного интеллекта на сферы образования, экономики, медицины и государственного управления, и выявляется важность правового регулирования его использования. По результатам исследования обосновывается необходимость совершенствования правовых механизмов и повышения цифровой грамотности граждан для эффективного использования искусственного интеллекта.

Ключевые слова: искусственный интеллект, цифровые технологии, информационная безопасность, правовое регулирование, права человека, цифровая экономика, инновации.

Date: 29th September-2026

XXI asr axborot texnologiyalari va raqamli transformatsiya davri sifatida insoniyat taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab berdi. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ishlab chiqarish, ta'lim, tibbiyot, iqtisodiyot va davlat boshqaruvi kabi ko'plab sohalarida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda sun'iy intellekt inson faoliyatini yengillashtirish, katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash hamda murakkab muammolarga samarali yechim topish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, mazkur texnologiyalarning keng qo'llanilishi yangi ijtimoiy va huquqiy masalalarni ham keltirib chiqarmoqda. Jumladan, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, intellektual mulk huquqlari, algoritmik adolatlilik va sun'iy intellektning qarorlari uchun javobgarlik masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli sun'iy intellektdan foydalanishning ijtimoiy-huquqiy jihatlarini ilmiy jihatdan o'rganish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Sun'iy intellekt masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Amerikalik olim Stuart Russell o'zining "Artificial Intelligence: A Modern Approach" asarida sun'iy intellektni "inson tafakkuriga xos vazifalarni bajarishga qodir tizimlar majmui" sifatida ta'riflaydi. Muallifning ta'kidlashicha, "sun'iy intellektning asosiy maqsadi aqlli agentlarni yaratishdan iborat". Shuningdek, Klaus Shvab "To'rtinchi sanoat inqilobi" asarida sun'iy intellekt zamonaviy jamiyat rivojlanishining asosiy omillaridan biri ekanligini ta'kidlab, uning iqtisodiy va ijtimoiy hayotga keng ta'sir ko'rsatayotganini qayd etadi. Olimning fikricha, "texnologiyalar inson hayotini o'zgartirish bilan birga, yangi mas'uliyat va huquqiy yondashuvlarni ham talab qiladi". Mahalliy olimlar tomonidan ham raqamli texnologiyalar va huquqiy davlat qurilishi masalalari keng tadqiq etilmoqda. Xususan, Z.M. Islomovning "Davlat va huquq nazariyasi" asarida zamonaviy axborot texnologiyalarining huquqiy munosabatlarga ta'siri va ularni tartibga solish mexanizmlariga alohida e'tibor qaratilgan. Sun'iy intellekt bugungi kunda iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Korxonalar ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish orqali mehnat unumdorligini oshirmoqda, banklar esa mijozlarga xizmat ko'rsatishda aqlli tizimlardan foydalanmoqda. Natijada iqtisodiy samaradorlik ortib, xizmatlar sifati yaxshilanmoqda. Biroq sun'iy intellektning jadal rivojlanishi ayrim kasblarning yo'qolishi yoki o'zgarishiga sabab bo'lishi mumkin. Jahon iqtisodiy forumi ma'lumotlariga ko'ra, kelajakda ayrim an'anaviy kasblar o'rnini avtomatlashtirilgan tizimlar egallashi ehtimoli mavjud. Bu esa mehnat bozorida yangi kasblar va ko'nikmalarga bo'lgan ehtiyojni yuzaga keltiradi. Sun'iy intellektning ijtimoiy jihatlaridan yana biri shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bilan bog'liqdir. Bugungi kunda ko'plab raqamli platformalar foydalanuvchilarning ma'lumotlarini yig'ish va tahlil qilish orqali xizmatlarni takomillashtirmoqda. Biroq ushbu ma'lumotlarning noqonuniy foydalanilishi fuqarolarning daxlsizlik huquqiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha qat'iy huquqiy mexanizmlarni yaratish muhim ahamiyatga ega. Huquqiy nuqtai nazardan qaraganda, sun'iy intellekt tomonidan qabul qilingan qarorlar uchun javobgarlik masalasi ham dolzarb hisoblanadi. Masalan, avtonom transport vositasi yo'l-transport hodisasini sodir etsa, javobgarlik ishlab chiqaruvchiga, dasturchiga yoki foydalanuvchiga yuklatilishi masalasi huquqshunoslar tomonidan keng muhokama qilinmoqda. Demak, yangi texnologiyalar bilan

Date: 29th September-2026

bog'liq huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi maxsus normativ-huquqiy bazani shakllantirish zarur. Bundan tashqari, sun'iy intellekt ta'lim tizimida ham muhim o'rin egallamoqda. Aqlli dasturlar yordamida talabalarning bilim darajasi tahlil qilinib, individual ta'lim yo'nalishlari ishlab chiqilmoqda. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, talabalarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini saqlab qolish va akademik halollik tamoyillariga rioya etishni ta'minlash ham muhim vazifalardan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt jamiyat taraqqiyoti uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. U iqtisodiy samaradorlikni oshirish, davlat xizmatlarini takomillashtirish va ta'lim sifatini yuksaltirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, algoritmlarning shaffofligini ta'minlash hamda javobgarlik masalalarini huquqiy jihatdan tartibga solish zarurati mavjud. Shuningdek, sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash hamda raqamli savodxonlikni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt zamonaviy jamiyat rivojlanishining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Uning imkoniyatlaridan oqilona foydalanish iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotni jadallashtiradi. Biroq ushbu texnologiyalarning salbiy oqibatlarini oldini olish uchun huquqiy tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish, inson huquqlarini himoya qilish va axborot xavfsizligini ta'minlash zarur. Kelgusida sun'iy intellektdan foydalanishning xalqaro va milliy huquqiy asoslarini yanada rivojlantirish jamiyatning barqaror taraqqiyotiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026 – yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
3. YUNESKOning ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro hisobotlari (PISA dasturi materiallari).

